

ADATTÁR.

B. KEMÉNY ZSIGMONDNAK DANIELIK JÁNOS PÜSPÖKHÖZ ÍRT LEVELEI.

B. Kemény Zsigmondnak és Danielik János püspöknek baráti kapcsolatát egész adomakör veszi körül, mely inkább a torzvonásokat emeli ki. Általános nézet, hogy a két férfit csak a lakomák örömei kötötték össze, pedig egyéniségükben több rokon elem tűnik fel. Danielik, a tudós püspök, épúgy gyönyörködött a szellem műveiben, mint Kemény; mindegyikük könnyen túltette magát az élet kicsinyes követelésein s készségesen áldozott a bőkezűségig. Viszonyukat még szorosabbra fűzte politikai eszményeiknek közössége, s Danielik püspök arcképe joggal foglalt helyet azon a műlapon, melyen Maszák Hugó a *Pesti Napló* főbb munkatársait mutatta be.

E baráti viszony rajzához kerestem adatokat b. Kemény Zsigmondnak Danielik püspökhöz írt leveleiben, melyeket Szvorényi József érintett Danielik Jánosról mondott akadémiai emlékbeszédében. A levelekről, melyek az egri érseki lyceum irattárában vannak elhelyezve, Katona Bernardin, egri cziszt. r. főgimn. tanár készített hű másolatot, s alább e szerint közlöm őket. A levelek értékét különösen növeli az, hogy jórészt Kemény hanyatlásának korát világítják meg, melyből aránylag kevés biztos adat maradt fenn számunkra. Kemény, mint rendesen, Danielik püspökhöz írt leveleiben is megfeledezett a pontos keltezésről, de némi utánjárással körülbelül megállapíthatjuk a levelek származásának korát.

Az első levelet 1867-ben az Andrássy-miniszterium kinevezése idején febr. 6-ika után írta Kemény. A *Pesti Napló* febr. 7-iki számában ugyanis a febr. 6-iki hírekben Somssich mint belügyminiszter-jelölt szerepel, holott a levél értelmében neve már kiesett a miniszterium tervéből. A levél tartalmának leginkább megfelelnek a febr. 7-iki politikai hírek, melyeket a *Pesti Napló* febr. 8-iki száma közölt. Itt olvassuk, hogy Deák és Andrássy gróf Bécsbe indultak, hogy Pompéry a *Magyarországot* a Deák-párt programja alapján indítja meg, hogy a horvát udvari kancellár, Kussevich altábornagy, van horvát bánnak kiszemelve. Ezek után a levél származásának idejét 1867 febr. 7-ike tájára tehetjük.

A második levél abból a korból való, melyben egészen Királyi Pál intézte a *Pesti Napló* ügyeit. Így jutunk az 1868-ik évhez. A levél

keltében a hónap épúgy olvasható márcziusnak, mint májusnak, de csakis május lehet, minthogy a levélben egy cikksorról van szó, melynek egy része júniusban vár közlésre. E szerint a levél származásának ideje 1868 máj. 30-ika. Ezzel megegyezik a levél tartalma is. A cikksor, melynek »I. Nrojáért« Királyi Pál tíz forintot küldött Danielik püspöknek, ugyanaz, melynek első része a *Pesti Napló* máj. 23-iki számában, további két része pedig a jún. 4-iki s jún. 9-iki számokban iiy cím alatt jelent meg: *Sürgets-e népnevelési törvény alkotása?* Hogy az —r írói jegy mögött Danielik püspököt kell keresnünk, arról meggyőzhet bennünket a cikkben összehalmozott ismeretek gazdagsága, melyek az európai közoktatás ügyére vonatkoznak. A polémiák, melyeket Kemény levele szerint a közönség annyira kedvel, azok a hírlapi csaták lehetnek, melyeket a *Pesti Napló*ban s a többi napilapban Kossuth Lajos levelei idéztek elő.

A harmadik levél azokat a nehézségeket érinti, melyek Keményre, mint az Athenaeum nyomdai részvénytársaság választmányi tagjára, várnak. Az Athenaeum alakuló üléséről a *Fővárosi Lapok*nak 1868 aug. 4-iki száma közölt hírt. E szerint elnöknek Cséry Lajost, választmányi tagoknak többek között id. Emich Gusztávot, ifj. Emich Gusztávot, Jókai Mórt, Kandó Kálmánt s b. Kemény Zsigmondot választották meg. Ugyanezeket az egyéneket említi Kemény levele is az igazgatóság tagjai között. Ez alapon állíthatjuk, hogy Kemény a nyomdai részvénytársaságról szóló levelét 1868 aug. 4-ike után írta. Minthogy Kemény a levélben szeptember elejére tervezett kassai útjának meghiusulásáról beszél, levelét 1868 szeptemberében írhatta.

1.

Méltóságos püspök ur!

Most először szorítottam ki egy kevés időt, hogy becses leveleire válaszolhassak és némely dolgok felől értesíthessem.

A' ministerium úgy a' miként akartuk, már megalakult.

Deák a' császár unszolására sem vállalta fel az elnökséget; kivonult a combinatióból Somsich; Csengery nem akart államtitkári helyet elfoglalni, annál kevésbe, mert a' hitelintézetnél fizetése annyi mint egy államtitkáré és állandó. Szentkirályi hajlott előbb a tárcza felé; de utóbb megmásmítá szándékát s valószínűleg Pest polgármestere leend — vagy tulajdonkép Lordmayorja, hihetőleg a' ministerivel egyenlő fizetésel. Reméljük, hogy megválasztatása keresztül vihető.

Én a' nagy concurrentia daczára is journalista maradok.

Pompery lón, magam akaratanak is hozzájárulásával, az ugynevezett inspirált lap szerkesztője.

Helyzetem az övetől abban különbözik: hogy én azon nagy pártnak, melyet Deák nevel tartunk összekapcsolva, 's melynek tagjai a' ministerek is, igyekszem erőm mértéke szerint organja lenni. Ennélfogva pártolom a' ministeriumot, a' meddig pártunk intentioit követi; indítványozok, javallatokkal járulok elébe, 's utjain a' nehézségeket igyekszem elhárítani.

De a ministerium melletti hirlapi polemiát Pomperyra bizom, és szabad kezét tartok fel arra nézve is, hogy mikor és mennyiben elegyedjem a' határozati és conservatív párttal vitába. Ezen értelemben ohajtánám megnyerni a' püspök urtól is a' szives közreműködést.

Vissza térve a' kormány-változási tényre, említenem kell még, hogy a' párt régi ígérését teljesítve, Majláthot akarja Országbiróvá tenni, és, ha Sennyey rá lesz vehető, Ófelsége által a' felső ház elnökévé fog kineveztetni. Erdélyi gubernátorrá — ministeri biztos czim alatt — alkalmasint Orczy fog kineveztetni. A horvát cancellaria pedig megszüntettetvén, talán Kussevich tábornok emeltetik a' bani méltóságra.

Beust és Andrassy Gyula uralkodnak jelenleg a' situation. A visszahatás, a' midőn ki fogna fejlődni, Albrecht és Rainer főherczegekben találná meg fejét. Az udvar, a' császár és a' császárnétól kezdve, általában Andrassy—Beust mellett van.

A' centralisták meglehetősen dissolutioban vannak; az auto[no]misták hozzánk hajlanak. A csehek organisálják magukat ellenünk és a' németek ellen. 'S a' felső-körökben hisznek egy osztrák-francia és eventualiter Olasz szövetségben.

A' koronatiót siettetjük.

A' miolta Bartakovics érsek ígéréteiben magom sem bizom, talán azt hiszem, itt az ideje ezen dologban Simorral tétetni valamit. Ha ő fellépne, talán a világiak közül is akadnának, kik ezen ügyet szívökre vennék.

Én puhatoztam folyvást, de úgy láttam, hogy a' világiak közzül impulsus nélkül senki sem fog tenni. Szerencsetlenségünk Ludwig is, ki folyvást mindenben belékottyán.

Átalában nem tartom megnyugtatónak az atalános helyzetet sem. Deák — egymás közt szollva — több levelet kap, melyben halállal fenyegetik.

Én is kaptam már három fenyegetést; Lászlónak a' legényemnek adtam át, hogy mulassa magát vele.

Fontosabb az, hogy egy titkos lap jelen meg, melynek czíme 49, april 14-ike, 's valóságos keresztes háborut indít ellenünk.

A mi ministeriumunknak erős kezűnek kell lenni, mert különben látatlan kezek huzzak ki a' lepedőt alolunk.

Andrassy úgy látszik resulut; de ha megis ingadozik, megbuktunk.

Az a' különös, hogy a' mely levelekben engem fenyegetnek, mindig belészóvik a' mi Schweitzli utunkat, és egész litaniat beszélnek oly dolgokról, melyek valóságos költemények, de mindig Interlakennel hoztatnak kapcsolatba.

Valóban ilyen alkalmatlan időben még nem éltem mint a' mostani.

tisztelője, barátja

Kemény

2.

Maj. 30

Méltóságos Püspök ur

Királyi átadott elküldés végett 30 forintot. Az egyik 10 forintot mely a' közelebbi czikk első Nrojaért jár, áttette a' másik honapra.

Ugy gondolom czélszerű volna ha a' püspök ur honaponként 8 cikket írna mindig 's azért fizetnék hónaponként 80 forintot.

'S következőleg Juniusra 7 cikket küldene. Nyolczadiknak számitattnak a' restans Nro I.

A többi hónapokban a nyolcz cikk körülbelől egyenlő időközzel küldetnék el. Most a' publicum elromlott gyomra a' polemiákat kedveli. De ezen blasirt izlés daczára is van oly közönségünk mely a' komoly és tüzetes tárgyalást is figyelemre méltatja.

Tisztelője, barátja
Kemény.

3.

Méltóságos Püspök ur!

Az idén nagyon szerencsétlen voltam terveimmel.

A feriak alatt Kemény Jánossal utazni akartam Tyrolban és Schweizban, de nyakomra jött minden unalmaival, tanácskozataival a' consortium.

September elein reméltem, hogy csak lesz már néhány napom Kassára, Egerbe menni, — 's imé nyakunkon van az inventarium, az anyagok becslése, 's a' különféle hivatalnokok számára az instructiok elkészítése.

Bizottmányok és albizottmányok rabolják időmet el, a' kereskedés üzlet miatt a' tudományra alig jut időm, 's a' szerkesztést gyakran elhanyagolom.

Takarítgatom a' pénzt, hogy a' consortium torkába dobjam. A folyó hó 18-tól 24-ig megint 3000 forint rátát kell beszolgaltatnam.

Lehetetlen ennél fogva ígéretemet egy kevéssé nem késleltetni, — hanem ezen hó vége felé biztosan remélem, hogy legalább egy teljes napot Egerben tölthetek.

A' kormány hivatalos lapját több évre vettük haszonbérbe; háromszázezer adokönyvecske nyomtatására vállalkoztunk; az országgyűlési iromanyok hozzánk tétettek át, 's köteleztük magunkat, hogy külön házat építünk három hónap alatt arra, hogy a' titkos nyomtatványok számára igen biztos mellék nyomda legyen.

'S végtére tizenegy lapnak vagyunk tulajdonosai. En a' directionak egyik tagja vagyok, 's az még azon unalmas — de felelős — kötelességet rójja rám, hogy minden tíz hét alatt egy hétig magam vigyem a' felsső inspectiot és tegeyk szó és írásbeli jelentéseket collegáimhoz.

Ezen kollégák pedig Kandon Jokain Cséryn, 's Emichen kívül, mind csupa zsidók, de becsületesek. Két államtitkár is buzgó részvényese egyletünknek, de nem léphetett be a' directoriumba.

Ezen érintésekből is láthatja a' püspök ur a' püspök ur, hogy mennyire várom czikkeinek megkezdését.

tisztelő barátja
Kemény.

Közli: PAPP FERENCZ.